

DOI 10.26886/2520-7474.1(27)2018.3

UDC: 378 +37.014

**PEDAGOGICAL CONDITIONS OF STUDENTS' MORAL
DEVELOPMENT**

G. Zhukova, PhD in Pedagogical Sciences

National University of Physical Education and Sports of Ukraine, Ukraine,
Kiev

T. Bulgakova, PhD in Pedagogical Sciences

Kiev National University of Culture and Arts, Ukraine, Kiev

The peculiarities of the pedagogical conditions of the student's moral development in the process of educational activity in a higher educational institution are revealed in the article. The authors describe the possibility of creating pedagogical conditions for the inclusion of students in the system of moral development. The pedagogical conditions of effective formation of a moral personality are offered and examples of realization of moral and practical activity of the student are given. It is revealed that the pedagogical conditions of students' moral development are the optimal use of content of educational disciplines and educational activities, practical and moral activity of students, and the systematic diagnosis of students' moral education in order to develop ways to improve the moral level.

Key words: moral development, pedagogical conditions, students, higher education institution.

кандидат педагогічних наук, Жукова Г. В., кандидат педагогічних наук, Булгакова Т. М. Педагогічні умови морального розвитку студентів / Національний університет фізичного виховання і спорту, Київський національний університет культури і мистецтв

У статті розкриті особливості педагогічних умов морального розвитку студента у процесі навчально-виховної діяльності у

вищому навчальному закладі. Авторами описана можливість створення педагогічних умов включення студентів в систему морального розвитку. Запропоновано педагогічні умови ефективного формування моральної особистості та наведено приклади здійснення морально-практичної діяльності студента. Виявлено, що педагогічними умовами морального розвитку студентів є оптимальне використання змісту навчальних дисциплін та виховних заходів, практично-моральна діяльність студентів та систематична діагностика моральної вихованості студентів задля розробки шляхів підвищення морального рівня.

Ключові слова: моральний розвиток, педагогічні умови, студенти, вищий навчальний заклад.

Постановка проблеми. Головне і актуальне завдання сучасної освіти – становлення особистості, забезпечення її фізичного та психічного здоров'я; розвиток розумових та творчих здібностей, пізнавальної активності. Створення умов для духовного зростання вимагає переосмислення практиками критеріїв оцінки ефективності освітньо-виховного процесу. Процеси, що відбуваються в політично-економічному житті країни, відбиваються на освітній системі, тому дуже важливо виховати моральну культуру підростаючого покоління на основі взаєморозуміння та толерантності. Засобами реалізації соціально-педагогічних запитів сучасного суспільства виступають культурні здобутки нації, духовні самобутні цінності, взірці масової культури, інтелектуальні надбання тощо.

Аналіз досліджень і публікацій показав, що питання морального розвитку особистості відображені у сучасних фундаментальних дослідженнях наших та зарубіжних учених – Б. Ананьєв, О. Бабак, І. Бех, В. Болотіна, Т. Бондаренко, Т. Василевська, К. Ващенко,

О. Вишневський, І. Вільчинська, В. Ільїн, Г. Костюк, О. Леонтєв, Т. Люріна, Н. Миропольська, Н. Молодиченко, Р. Петронговський, О. Сухомлинська, К. Чорна.

Метою статті є схарактеризувати педагогічні умови морального розвитку студентів.

Завдання педагога полягає у створенні таких педагогічних умов, де б особистість займала позицію активного суб'єкта діяльності. Йдеться не тільки про послідовний процес пізнання від простого до складного, від близького – до більш далекого, а й про створення ситуацій, які б стимулювали пізнавально-пошукову та дослідницьку діяльність студентів, розвивали вміння розмірковувати, з'ясовувати суперечності, висловлювати передбачення, формулювати рішення, відстоювати свої твердження.

Педагог поряд з поясненням теоретичного матеріалу має подавати низку завдань морального характеру, використовувати прийоми, які дозволяють проконтролювати рівень засвоєння знань у процесі вивчення навчальної дисципліни. Тому в процесі вивчення теоретичного матеріалу педагог має звертати особливу увагу на ступінь включення студентів у розуміння матеріалу, що вивчається, використовуючи при цьому різні форми, методи, засоби навчання і виховання (як традиційні, так і інноваційні). Наприклад, проблемні запитання, елементи бесіди та дискусії для узагальнення і порівняння вже вивченого матеріалу, визначення моральної основи виучуваного матеріалу. Педагог також повинен створювати власну систему проблемних запитань, завдань самостійного характеру за підручниками та посібниками, систему життєвих ситуацій.

Педагогічні умови можна визначити як особливості організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, що детермінують результати виховання, освіти та розвитку особистості

студента. Умова – це те, від чого щось залежить, важлива складова об'єктів, їх станів, взаємодії. З наявності умови впливає існування факту чи події [1].

Студентам можна запропонувати описати окремі епізоди з життя, практики університету або суджень, висловлених у періодиці щодо проблеми морального самовдосконалення, самовиховання та розвитку особистості сьогодні. Наприкінці опису ставляться запитання, пов'язані з перевіркою розуміння студентами сутності теоретичних положень щодо розкриття в опрацьованому матеріалі моральних основ, а також уміння аналізувати конкретні факти і ситуації з позиції морально-культурної особистості.

Залежно від складності поданого матеріалу студентам можна запропонувати дати відповідь на буквальні запитання. Вони, як правило, розраховані на механічне пригадування, і студентам досить легко знайти відповідь. Використовувані у процесі вивчення дисциплін запитання на пояснення передбачають пошук зв'язків між ідеями, фактами, визначеннями та цінностями. Студентів просять подумати, як певні ідеї та концепції можуть поєднуватися між собою. Вони мають розуміти зв'язки між окремими думками і продукувати різноманітні контексти, з яких ці думки поєднуються. Запитання на витлумачення можуть бути такими: „У чому, на вашу думку, полягає причина того, що подібна конфліктна ситуація між учасниками події відбулася саме тепер?“. Подібні запитання спонукають студентів до міркувань з погляду моральності [2].

Аналітичні запитання вимагають від студентів більш обґрунтованої відповіді, оскільки містять не тільки знання змісту тексту чи якогось епізоду, а й деталей та обставин, що його супроводжують. Запитання на синтез спонукають студентів до творчого розв'язання питань та неординарного мислення. Ці запитання заохочують до створення нових

способів морального самовиховання, самовдосконалення. Запитання на оцінювання вимагають вироблення переконань у студента щодо правильності чи неправильності вчинення певної дії учасниками ситуації. Такі запитання, на нашу думку, стимулюють перехід пласту теоретичної інформації до особистісно-орієнтованої системи поглядів та переконань. Зокрема, подібні запитання стосувалися поведінки студентів у життєвій ситуації. У процесі проведення такої роботи є закономірність, яка полягає в тому, що студенти починають поступово включатися до процесу активного обговорення. Діалоги, що виникають внаслідок таких запитань, відкривають перед студентами широкий діапазон ідей та уявлень, які висловлюються ровесниками. Детальний аналіз проведеної роботи уможлиблює відповідь студентами на декілька важливих запитань: «У чому полягає суть та причини виникнення даної ситуації?», «Чи можна було запобігти виникненню цієї ситуації?», «Якщо можна, то як?», «Яким чином можна розв'язати таку ситуацію?» та ін. [3].

Важливою педагогічною умовою морального розвитку студентів є їх морально-практична діяльність. Тому особливість діяльнісного підходу до процесу морального розвитку студентів полягає не тільки в засвоєнні ними системи суспільних моральних цінностей, але й перенесенні їх на свою діяльність. Ми висовуємо ідею створення такої морально-практичної діяльності, яка б сприяла виникненню у студента потреби проявити свою власну позицію, моральні переконання, погляди, без чого неможлива подальша морально-практична діяльність студента.

Формування мотивації студентів до моральної діяльності може відбуватися за допомогою різних засобів. При цьому враховується, що кожен засіб має найпродуктивнішу характеристику, якщо супроводжується добре організованим пізнавальним спілкуванням;

активізація моральної діяльності досягається шляхом використання педагогом форми індивідуальної і групової роботи: кооперація, конфлікт і змагання.

Для підвищення морального рівня потрібно дати можливість студентам поміркувати над такими питаннями: 1. Чи часто Вам вдається переконати більшість своїх товаришів у правоті своєї думки? 2. Чи завжди Вам важко орієнтуватися в ситуації, що створилася? 3. Чи подобається Вам займатися громадською роботою? 4. Якщо виникли деякі перешкоди у здійсненні Ваших намірів, то чи легко Ви відступаєте від них? [4, 6].

Студент може самостійно набувати навичок здійснення морального впливу на одногрупників, залучаючи їх до моральної діяльності та звертаючи їх увагу на дотримання морально-етичних норм співжиття колективу. Є підстави думати, що негативні переживання, пов'язані зі ставленням до себе, це не просто деяка вікова характеристика, а багато в чому результат інтеріоризації. Звідси дуже важливо навчити юнака чи юнку не тільки бачити свої недоліки, але й уміти спиратися на свої достоїнства, на сильні сторони своєї особистості [5].

Ефективність морального виховання студентів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу зумовлюється опануванням основами моральних цінностей, що ґрунтується на вихідних концептуальних положеннях (особистісно зорієнтована спрямованість навчально-виховного процесу, дотримання власне педагогічних і специфічних принципів організації виховного процесу; формування такого типу особистості, якій властиві загальнолюдські моральні цінності та яка має набути, окрім вищезазначених цінностей, рис відповідальності, самоосвіти, самовиховання і прагнути до постійного морального самоудосконалення).

Висновки. В процесі морального розвитку студентів розширюється їх орієнтація в навколишньому середовищі, формуються моральні якості, пізнавальні здібності, виховується відповідне відношення до оточуючого. Моральне виховання студентів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу буде ефективним за таких педагогічних умов: опанування основами моральних цінностей, оптимального використання можливостей змісту навчальних дисциплін та виховних заходів в єдності навчально-виховної практично-моральної діяльності; супроводження виховного процесу систематичною діагностикою рівнів вияву досліджуваного особистісного морального розвитку.

Література:

1. Дурманенко О. Теоретичний аналіз поняття «Педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі / О.Дурманенко // Молодь і ринок. – 2012. – № 7 (90). – С. 135–138.
2. Молодиченко Н. А. Підготовка майбутніх учителів іноземної мови до здійснення морального виховання підлітків / Н. А. Молодиченко // Наука і сучасність. – К.: Логос. –1999. – С. 60–67.
3. Сембрат А. Л. Моральне вдосконалення особистості в умовах полікультуротворчої діяльності / А. Л. Сембрат // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Полікультуротворча діяльність». – К.: НАУ, 2006. – С. 8–9.
4. Петровская Т. В. Педагогическое мастерство. Практикум: Учебное пособие / Т. В. Петровская, И. В. Толкунова, И. И. Смоляр. – К.: Олимп. Лит., 2013. – 112 с.
5. Люріна Т. І. Плекання довершеної особистості: аспект формування ціннісних орієнтацій у студентів ВНЗ / Т. І. Люріна // Науковий вісник

Мелітопольського державного педагогічного університету. – 2015. – № 1 (15). – С. 65–69.

References:

1. *Durmanenko O. Teoretychnyy analiz ponyattya «Pedahohichni umovy» v konteksti monitorynhu vykhovnoyi roboty u vyshchomu navchal'nomu zakladi / O.Durmanenko // Molod' i rynok. – 2012. – № 7 (90). – S. 135–138.*
2. *Molodychenko N. A. Pidhotovka maybutnikh uchyteliv inozemnoyi movy do zdiysnennya moral'noho vykhovannya pidlitkiv / N. A. Molodychenko // Nauka i suchasnist'. – K.: Lohos. –1999. – S. 60–67.*
3. *Sembrat A. L. Moral'ne vdoskonalennya osobystosti v umovakh polikul'turotvorchoyi diyal'nosti / A. L. Sembrat // Materialy IV Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi «Polikul'turotvorcha diyal'nist'». – K. : NAU, 2006. – S. 8–9.*
4. *Petrovskaya T. V. Pedahohycheskoe masterstvo. Praktykum: Uchebnoe posobyе / T. V. Petrovskaya, Y. V. Tolkunova, Y. Y. Smolyar. – K.: Olymp. Lyt., 2013. – 112 s.*
5. *Lyurina T. I. Plekannya dovershenoyi osobystosti: aspekt formuvannya tsinnisnykh oriyentatsiy u studentiv VNZ / T. I. Lyurina // Naukovyy visnyk Melitopol's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. – 2015. – № 1 (15). – S. 65–69.*